

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 7.1.2009
KOM(2008) 782 endelig/2

CORRIGENDUM:

Replaces COM 782 of 13.11.2008;
concerns all linguistic versions.

GRØNBOG

**ET EUROPÆISK ENERGINET, DER SIKRER FORSYNINGERNE,
BÆREDYGTIGHEDEN OG KONKURRENCEEVNEN**

{SEC(2008)2869}

GRØNBOG

ET EUROPÆISK ENERGINET, DER SIKRER FORSYNINGERNE, BÆREDYGTIGHEDEN OG KONKURRENCEEVNEN

1.	Indledning	3
2.	det europæiske energinet: Fremtidige indsatsområder.....	4
2.1.	Nyfokusering af EU's politik for energinet	4
2.2.	EU-støtte til udviklingen af energinet	4
2.3.	Administrative og reguleringsmæssige hindringer for energinetprojekter	5
2.3.1.	Procedurerne for planlægnings- og byggetilladelser.....	5
2.3.2.	Lovgivningsmæssige rammer	5
2.4.	På vej mod et fuldt integreret og fleksibelt europæisk energinet.....	6
2.5.	Nye indsatsområder.....	7
3.	En ny EU-tilgang til udvikling af energinettet.....	7
3.1.	EU's energipolitiske mål	7
3.1.1.	Fremme af forståelse og solidaritet i offentligheden.....	7
3.1.2.	Hvordan når vi "20-20-20"-målene inden 2020?	8
3.1.3.	Innovation og ny teknologi	8
3.1.4.	Internationale energinet.....	9
3.2.	Et europæisk energinet uden huller.....	10
3.2.1.	En sandt indre marked for energi	10
3.2.2.	Regionale net.....	10
3.2.3.	En ny strategi for netplanlægning	11
3.3.	TEN-E i forsyningssikkerhedens og -solidaritets tjeneste	11
3.3.1.	Reviderede retningslinjer for TEN-E	11
3.3.2.	Andre muligheder for at styrke TEN-E.....	13
3.3.3.	Koordinering mellem TEN-E og andre EU-finansieringsinstrumenter	13
4.	Konklusion	14

Spørgsmål

1. INDLEDNING

De europæiske energinet er en kritisk infrastruktur, der danner grundlag for energiforsyningen til hjem, virksomheder og fritidsaktiviteter i hele Europa. EU's energipolitik¹ opstiller klare mål² for en bæredygtig, konkurrencebaseret og sikker energiforsyning. Lovpakken om vedvarende energi og klimaændringer fra januar 2008³ vil binde medlemsstaterne til at nå ambitiøse mål for vedvarende energi og reduktion i drivhusgasemissioner. EU vil dog kun kunne nå disse mål, hvis energinettene hurtigt underkastes omfattende forandringer.

I dag er de europæiske energinet – den infrastruktur, der bruges til at transportere elektricitet, gas, olie og andre brændstoffer fra producenterne til forbrugerne – ved at være utidssvarende. De er baseret på traditionel forsyning med fossilt brændsel, centraliseret storproduktion og billig energi i rigelig mængde. Manglende eller dårlige forbindelsesled mellem nettene er en hindring for investering i vedvarende energi og decentraliseret produktion. Det udvidede EU har arvet dårlige øst-vest- og nord-sydforbindelser. Dette hæmmer den frie udveksling af energi i EU og gør nogle regioner mere sårbare over for afbrydelser i forsyningerne. I en situation, hvor energiimporten under alle næsten omstændigheder forventes at stige, er der et akut behov for nye importveje, der kan skabe større fleksibilitet i EU's energiforsyning.

På baggrund af bred bekymring over, om de europæiske energinet kan levere den energi, som Europas borgere har brug for, opfordrede Det Europæiske Råd den 16. oktober 2008 Kommissionen til at "styrke og udbygge den kritiske infrastruktur"⁴.

Begivenhederne i Georgien for nylig har også vist, at situationen med hensyn til energiforsyningssikkerhed efterhånden er kritisk, og at EU er nødt til at optrappe sin indsats for at øge forsyningssikkerheden.

Man er altid gået ud fra, at energinettene skal være selvfinansierende. Den vigtigste forudsætning for at opnå dette og tilskynde den private sektor til at investere i produktion og transmission/transport er klare og stabile lovrammer. Udformningen af sådanne rammer er et af hovedmålene for energi- og klimapakken og den tredje energipakke om gennemførelse af det indre marked for gas og elektricitet⁵.

Når den tredje pakke vedrørende det indre marked for energi bliver gennemført, vil den medføre væsentlige ændringer i netplanlægningen, herunder adskillelseskraft, koordinering af lovgivningen og et nyt netsamarbejde mellem transmissionssystemoperatører. Dette burde fremme investeringer, samspilsvirkninger, øget effektivitet og innovation i energinettene.

I betragtning af de udfordringer, vi står over for, når det gælder forsyningssikkerhed, og de omfattende investeringer Europas energinet har brug for⁶, er det imidlertid nødvendigt, at EU styrker sin politik for udviklingen af energinettet. For eksempel bør EU være i stand til at gribe ind eller mægle i tilfælde, hvor det ikke lykkes offentlige og private parter at gøre fremskridt i centrale projekter af europæisk betydning. EU bør også revidere

¹ En energipolitik for Europa, KOM(2007) 1 endelig.

² Inden 2020 skal emissionerne af drivhusgasser nedbringes med 20 %, vedvarende energikilder skal dække 20 % af det endelige energiforbrug, og energieffektiviteten skal øges med 20 %.

³ http://ec.europa.eu/energy/climate_actions/index_en.htm

⁴ http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/related.asp?BID=76&GRP=14127&LANG=1&cmsId=339

⁵ http://ec.europa.eu/energy/electricity/package_2007/index_en.htm

⁶ 17 mia. EUR til elnet i de kommende 5 år, ifølge en rapport fra UCTE ("Transmission Development Plan", maj 2008) og omkring 300 mia. EUR til el- og gasnet i løbet af de næste 25 år.

finansieringsgrundlaget, navnlig programmet for de transeuropæiske energinet (TEN-E), så det bedre opfylder de politiske mål. Problemerne med at få planlægnings- og byggetilladelser må også tages op.

Formålet med denne grøn bog er at indhente synspunkter om, hvordan EU bedst kan fremme de nye energinet, som Europa behøver, ved hjælp af alle de midler, vi har til rådighed - især, men ikke udelukkende, TEN-E. Grøn bogen peger også på en række større strategiske projekter, som EU kunne fremme for at styrke solidaritet og forsyningssikkerhed i et sandt europæisk energinet.

2. DET EUROPÆISKE ENERGINET: FREMTIDIGE INDSATSOMRÅDER

2.1. Nyfokusering af EU's politik for energinet

Udvikling af energinettet er et vigtigt element i energipolitikken. Hovedvægten i EU's netpolitik har ligget på at lukke huller i nettene eller udrydde flaskehalse af hensyn til den interne forsyningssikkerhed. Dette er et vigtigt mål, men ikke tilstrækkeligt til at løfte udfordringerne i forbindelse med forsyningssikkerhed på verdensplan, høste udbytte af ny teknologi, diversificere energikilderne og garantere solidaritet i en energikrise. Det er nødvendigt, at EU's netpolitik bringes på fuldt på linje med EU's energipolitik.

Som det fremgår af personlige rapporter fra de europæiske koordinatore⁷, der er udpeget af EU, må EU gøre en mere aktiv indsats for at fremme strategiske projekter. TEN-E skal ajourføres og gøres til et mere effektivt redskab i den nye energipolitik og dens mål om bæredygtighed, forsyningssikkerhed og konkurrenceevne.

Energinettene spiller også en vigtig rolle i EU's forhold til tredjelande. EU's indre energimarked ville ikke fungere uden energiimportnet. Flere internationale initiativer som f.eks. det strategiske EU-Afrika-partnerskab, vedrører også investeringer i energinet.

2.2. EU-støtte til udviklingen af energinet

Ifølge EF-traktaten skal Fællesskabet bidrage til oprettelse og udvikling af transeuropæiske net, og Fællesskabets indsats skal tage sigte på at fremme de nationale nets indbyrdes sammenkobling og interoperabilitet samt adgangen til disse net (artikel 154). De transeuropæiske net på energiområdet (TEN-E) er det vigtigste politiske redskab i EU's støtte til udviklingen af energinettene. Transeuropæiske net var oprindeligt et instrument til støtte for det indre marked. I energisektoren var det antagelsen, at investeringsomkostningerne ville blive båret af virksomhederne på markedet, som så ville lade omkostningerne sive videre til forbrugerne.

De første retningslinjer for TEN-E blev vedtaget i 1996. Retningslinjerne er blevet revideret gentagne gange og senest i 2006. I henhold til TEN-E-retningslinjerne⁸ og TEN-forordningen⁹

⁷ Koordinatorerne blev udpeget i september 2007 til fire særligt komplekse projekter: Sammenkobling af Spaniens og Frankrigs elnet (professor Monti), højspændingsforbindelse mellem Polen og Litauen (professor Mielczarski), offshore-vindkraft i Nord- og Østersøen (hr. Adamowitsch), den sydlige gastransitkorridor (hr. Van Aartsen). Rapporterne findes på: http://ec.europa.eu/ten/energy/coordinators/index_en.htm

⁸ Europa-Parlamentets og Rådets beslutning nr. 1364/2006/EF af 6. september 2006 om retningslinjer for de transeuropæiske net på energiområdet og om ophævelse af beslutning 96/391/EF og nr. 1229/2003/EF, EUT L 262 af 22.9.2006.

⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 680/2007 af 20. juni 2007 om generelle regler for Fællesskabets finansielle støtte inden for de transeuropæiske transport- og energinet, EUT L 162, af 22.6.2007, s. 1.

finansierer EU hovedsagelig gennemførlighedsundersøgelser forud for investeringsfasen for en liste over projekter, som medlemsstaterne har udpeget. En rapport om gennemførelsen af TEN-E i perioden 2002-2006 ledsager denne grønbog¹⁰. Heraf fremgår det klart, at der skal gøres en indsats for at synliggøre programmet mere og give det større gennemslagskraft.

Dette betyder, at TEN-E skal afstemmes fuldt ud med EU's energimål som fastlagt i Europas energipolitik i 2007. Der må også indføres væsentlige ændringer i retningslinjerne for at give programmet større effekt. Budgetspørgsmålet er altafgørende. Nedenfor gennemgås en række punkter, hvor TEN-E foreslås ændret.

EU er også nødt til at styrke sammenhængen mellem forskellige tiltag vedrørende nettene og øge løftestangeffekten af de forskellige muligheder for finansiering af infrastrukturinvesteringer, herunder TEN-E, strukturfondene og Den Europæiske Investeringsbank.

2.3. Administrative og reguleringsmæssige hindringer for energinetprojekter

2.3.1. Procedurene for planlægnings- og byggetilladelser

De administrative procedurer for indhentning af planlægnings- og byggetilladelser er en almindelig kilde til forsinkelser i energiprojekter, fordi der er forskelle mellem reglerne på lokalt og nationalt niveau. Sandsynligvis ville en mere harmoniseret fremgangsmåde for godkendelser og tilladelser til store infrastrukturprojekter være en fordel. Imidlertid har EU ingen kompetence inden for fysisk planlægning.

Endnu et problem er "bare ikke lige her"-holdningen, hvor Europas interesser ikke deles på lokalt plan. Underjordiske ledninger er en måde at komme uden om dette problem på, men omkostningerne herved udgør en væsentlig hindring.

Manglende oplysning og ringe koordinering fører også til modstand på lokalt plan mod egnede projekter.

En særlig tilgang til et særligt projekt: EU udnævner en europæisk koordinator for projektet vedrørende sammenkobling af de Frankrigs og Spaniens elnet

På baggrund af den langsomme fremgang i planerne om at udbygge forbindelserne mellem de franske og spanske elnet udpegede EU i september 2007 en særlig koordinator, der skulle mægle mellem de berørte parter. Projektet vedrører en forbindelse, der har høj prioritet for de pågældende medlemsstater og for EU som helhed. Det er lykkedes koordinatoren at forhandle en kompromisløsning, der er acceptabel for alle parter, og som er godkendt af stats-/regeringscheferne i Spanien og Frankrig. Dette eksempel viser, at EU kan være med til at sætte skub i udviklingen af et europæisk energinet ved at hjælpe parterne til at finde en kompromisløsning, der tager hensyn til lokalbefolkningens ønsker, tilgodeser hensynet til forsyningssikkerhed og miljøbeskyttelse og som ikke er forbundet med større omkostninger, end transmissionssystemoperatørerne vil kunne bære.

2.3.2. Lovgivningsmæssige rammer

Det planlagte Agentur for Samarbejde mellem Energimyndigheder vil sammen med de to nye europæiske net af transmissionssystemoperatører, der etableres i kraft af den tredje pakke vedrørende det indre marked for energi, bidrage til øget koordinering og åbenhed omkring netplanlægning og -drift samt forskning og innovation vedrørende energinet (se nedenfor).

¹⁰ Beretning om gennemførelsen af programmet for transeuropæiske net på energiområdet i perioden 2002-2006, KOM (2008) 770.

Imidlertid rejser der sig et særligt problem i tilfælde af grænseoverskridende eller regionale projekter, især projekter, der bringer en række forskellige energisystemer sammen.

Højt prioriterede projekter vedrørende højt prioriterede mål på energiområdet: udvikling af et havvindmøllenet

EU har også udnævnt en europæisk koordinator til at tilse udviklingen af netforbindelser mellem vindmøllerne i Nord- og Østersøen og hovednettet på land. Forbrugernes efterspørgsel efter vindkraft kan dog ikke opfyldes, uden at der etableres nye net. Der er ikke megen strategisk planlægning på tværs af medlemsstaterne, og dialogen med offentligheden er utilstrækkelig. Koordinatoren har konkluderet på basis af sine erfaringer, at man i forbindelse med udviklingen af offshore-nettet, der skal forbinde vindmølleparkerne med nettet på land, også er nødt til at tillade handel og bidrage til balancering af nettet. Men dette kan kun ske, hvis man involverer alle berørte medlemsstater, transmissionssystemoperatørerne og tilsynsmyndighederne samt de øvrige berørte parter, herunder ngo'er. Koordinatoren nedsatte i juli 2008 en arbejdsgruppe, der samler alle disse parter, med det formål at styre denne absolut multinationale proces.

2.4. På vej mod et fuldt integreret og fleksibelt europæisk energinet

Det første mål for nettet er at forbinde alle EU's medlemsstater, så de kan høste det fulde udbytte af det indre marked for energi. Dette mål har fået særlig vægt siden de sidste to udvidelser, idet nettene i de nye medlemsstater ikke er tilstrækkeligt forbundet med hinanden og med de gamle medlemsstaters.

Udfyldning af huller i nettet: elforbindelsen mellem Polen og Litauen

Etablering af fælles strukturer for transmissionssystemoperatører og administrationer har medvirket til at løse problemerne i Powerlink-projektet, der skal forbinde eltransmissionssystemerne i Polen og Litauen. Den europæiske koordinator i dette tilfælde har hjulpet transmissionssystemoperatørerne med at oprette en joint venture, LITPOL, der skal udføre det forberedende arbejde på forbindelsen. Forbindelsen kan blive en dobbelt gevinst for forsyningssikkerheden i regionen, idet den vil slå bro mellem de tre baltiske landes net og resten af EU og samtidig åbne mulighed for eksport af elektricitet fra det planlagte kernekraftværk i Litauen.

Det er nødvendigt, at EU giver moderniseringen af elnettet højeste prioritet. Der skal integreres flere anlæg til distribueret produktion og "intelligente" teknologier, der gør det muligt at styre efterspørgslen bedre og absorbere produktion af store mængder vedvarende energi¹¹. Denne opgave rækker ud over 2020.

Det er også afgørende, at alle dele af EU kan nyde godt af de nye energiressourcer, der udvikles i EU, såsom energi fra havvindmøller samt solcelleanlæg og fokuserende solfangere, gennem flere interregionale forbindelser.

Importsikkerhed er også et emne, der kræver opmærksomhed. Nogle af de hovedrørledninger, der betjener de europæiske kunder, er overbelastede eller trænger til vedligeholdelse. Der

¹¹ "Intelligente" netteknologier og deres bidrag til 20-20-20-målene drøftes i Electra-rapporten: http://ec.europa.eu/enterprise/electr_equipment/electra.htm. Se også Kommissionens meddelelse *Øget energieffektivitet ved hjælp af informations- og kommunikationsteknologi* (KOM(2008) 241) og meddelelsen *The Contribution of the European Electrical Engineering Industry to the Community's Climate Action Plan and Agenda for Growth and Jobs* (endnu ikke offentligjort).

bliver også brug for nye importveje, særlig fra Centralasien og området omkring Det Kaspiske Hav samt fra Mellemøsten og Afrika.

Forsyningsikkerhed: hensynet til offentlighedens interesser kan berettige offentlig indgriben, hvor markedet ikke leverer den nødvendige vare

EU-koordinatoren for den sydlige gaskorridor, herunder Nabucco-projektet, har fremhævet et grundlæggende problem for planlægning og anlæg af net. De politiske, sikkerhedsmæssige og ikke-kommercielle risici, der er forbundet med nye infrastrukturprojekter virker stærkt afskrækkende på forretningsvirksomhederne, der ikke er parate til at tage risikoen ved at være først ude af starthullerne. På et konkurrencebaseret marked må de offentlige myndigheder fortsat spille en rolle ved at skabe incitament for private virksomheder til at investere i helt nye, uafprøvede projekter.

2.5. Nye indsatsområder

På topmødet den 15.-16. oktober 2008 opstillede Det Europæiske Råd nogle retningslinjer for, hvilke netprojekter EU skal prioritere højest. Kommissionen har givet mere konkrete eksempler i sin anden strategiske energiredegørelse, *EU-handlingsplan for energiforsyningsikkerhed og -solidaritet*¹². Disse eksempler beskrives nærmere nedenfor (i konklusionen). Hvis vi skal gøre fremskridt på disse højt prioriterede indsatsområder, kræver det imidlertid, at den nuværende politik og de tilhørende instrumenter omlægges. I det følgende udpeges en række muligheder, som EU kan videreudvikle som led i en mere sammenhængende energinetpolitik, der er i fuld overensstemmelse med målene på energi- og klimaområdet, og som vil medvirke til at virkeliggøre de højt prioriterede projekter til gavn for alle EU's borgere.

3. EN NY EU-TILGANG TIL UDVIKLING AF ENERGINETTET

3.1. EU's energipolitiske mål

3.1.1. Fremme af forståelse og solidaritet i offentligheden

Europa-Kommissionen og medlemsstaterne må forbedre deres oplysning til og kommunikation med borgerne om spørgsmål vedrørende energinettene, herunder om målene for TEN-E, om hvordan energiforsynings-solidaritet virker, og om hvordan nye net kan give bæredygtig energi, forsyningsikkerhed og et konkurrencedygtigt energisystem. Både den offentlige og den private sektor bør involveres i denne opgave.

Oplysningerne skal være lettere tilgængelige. Der er behov for jævnlige drøftelser med medlemsstaterne og andre om investeringer, særlig i elproduktion. Kommissionen vil undersøge på ny, hvilket bidrag Rådets forordning (EF) nr. 736/96 af 22. april 1996 om indberetning til Kommissionen om investeringsprojekter af interesse for Fællesskabet inden for olie-, naturgas- og elsektorerne kan yde i denne forbindelse. Kommissionens markedsobservatorium for energi kan supplere disse oplysninger.

¹² Anden strategiske energiredegørelse, KOM(2008) 781.

3.1.2. *Hvordan når vi "20-20-20"-målene inden 2020¹³?*

Lovgivningen om vedvarende energi og klimaændringer, herunder "20-20-20"-målene, skal hurtigst muligt komme til udtryk i netplanlægning og -programmer i den offentlige og den private sektor.

EU må udvikle en helhedsstrategi for integration af vedvarende energikilder i nettet, i fuldt samarbejde med de nationale og regionale myndigheder og virksomhederne på markedet. Strategien skal dække emner såsom omkostningsfordeling over forsyningskæden, omkostninger til reservekapacitet, transmissionsteknologier, forbindelsen mellem lokale og europæiske net samt sammenhæng i lovgivningen. EU og medlemsstaterne samt de lokale og de regionale myndigheder bør også tilskynde til og lette decentraliseret energiproduktion, der bidrager til forsyningsikkerhed og kan være et vigtigt middel til regionaludvikling, vækst- og jobskabelse.

EU skal fremme projekter, der kan føre elektricitet fra ressourcerige områder (f.eks. vind i kystområder og sol i Middelhavsområdet) til de steder, hvor forbrugerne har behov for den. Samtidig er det nødvendigt at fremme nye netteknologier for at opnå en mere effektiv og fleksibel brug af lokale energikilder, f.eks. el-produktion i de enkelte hjem og kraftvarmeproduktion.

Energi fra havvindmøller kan være et vigtigt middel til at nå målene for vedvarende energi såvel som til at forbedre forsyningsikkerheden og -solidariteten. Der må derfor etableres europadækkende havvindmøllenet og transeuropæiske overlay-net, så vindkraft kan integreres fuldt ud i det europæiske net. Kommissionen offentliggør en meddelelse om offshore-vindkraft¹⁴ samtidig med denne grønne bog.

Indsatsen for at fremme opsamling, transport og oplagring af CO₂ kræver tilsvarende netkapacitet. Der er brug for et omfattende net af CO₂-rørledninger, der forbinder CO₂-emissionskilder med oplagringsanlæg. Det må overvejes, hvordan EU kan være med til at fremme de nødvendige investeringer på dette område, blandt andet gennem TEN-E.

I denne forbindelse må det også tages i betragtning, hvad klimaændringerne indebærer for Europas energinet, f.eks. hvad angår placeringen af anlæg, elkabler og rørledninger.

3.1.3. *Innovation og ny teknologi*

Der må lægges større vægt på energinetteknologi i programmerne for forskning og uddannelse. Europas forskerkredse skal tilskyndes til at indgå i et tæt samarbejde med den private sektor om at udvikle nye løsninger. At få skabt et fleksibelt europæisk net, som har rigelig oplagringsskapacitet og omfatter forskellige kilder til elproduktion, herunder både vedvarende energi og konventionelle energikilder, er en vigtig teknologisk udfordring i perioden frem til 2020.

Det europæiske industriinitiativ vedrørende elnet er et højt prioriteret initiativ under den strategiske teknologiplan¹⁵ og vil modtage støtte fra EU's syvende rammeprogram for forskning og udvikling. Storstilede FTU- og demonstrationsprojekter, der beviser gennemførligheden af "intelligente" netteknologier, kunne give det nødvendige incitament til en hurtig indførelse af bedre, mere fleksible og robuste systemer, så man undgår investeringer i mindre effektiv infrastruktur.

¹³ Se fodnote 2.

¹⁴ Offshore-vindkraft, KOM(2008) 768.

¹⁵ En strategisk energiteknologiplan for EU, KOM(2007)0723, godkendt af Rådet og Parlamentet.

Den strategiske energiteknologiplan omfatter også tiltag af betydning for nettenes fremtidige udvikling, som f.eks. planlægning af overgangen til energisystemer med lavere kulstofemissioner. Endnu et emne, der bør udforskes nærmere, er hvordan el- og hybridbiler vil påvirke elnetene.

EU må stræbe mod at udbrede væsentlige erfaringer over hele EU. EU's instrumenter må udnyttes mere effektivt, herunder strukturfondene og samhørighedsfonden samt FTU-rammeprogrammet, men også programmet for konkurrenceevne og innovation (Intelligent energi i Europa) og den foreslåede energiforskningsalliance¹⁶, til at fremme og udvikle ny energiteknologi og innovative løsninger. Endvidere vil Det Europæiske Institut for Innovation og Teknologi (EIT) i 2009 offentliggøre sin første indkaldelse vedrørende videns- og innovationsfællesskaber, navnlig vedrørende klimaændringer og bæredygtig energi. Samarbejdet med de europæiske standardiseringsorganisationer må også styrkes, da disse udarbejder de nødvendige standarder for indførelse af ny teknologi på markedet.

3.1.4. Internationale energinet

Internationale energinetprojekter, der har til formål at øge forsyningssikkerheden i EU, kræver godkendelse fra regeringer i tredjelande. Det er vigtigt, at rammerne for EU's internationale samarbejde støtter udviklingen af sådanne projekter, især ved at skabe et langsigtet politisk grundlag for private virksomheders investeringer og for mulige garantier fra europæiske banker som Den Europæiske Investeringsbank og Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling.

Eksisterende sammenslutninger i EU, såsom EU-netværket af energiforsyningssikkerhedskorrespondenter, gaskoordineringsgruppen og olieforsyningsgruppen, kunne udnyttes til at drøfte forslag om internationale energiprojekter i en tidlig fase. Dette vil medvirke til at opbygge solidaritet mellem medlemsstaterne og tage højde for politisk følsomme spørgsmål.

De endelige beslutninger om importørledninger er et kommercielt anliggende og skal afgøres sammen med de berørte lande. For nogle projekters vedkommende kunne det være rimeligt at give tredjelandene politisk sikkerhed for, at EU er parat til at indgå i et langsigtet energisamarbejde. Der kan også lægges særlig vægt på at støtte investeringsprojekter, hvor de private investorer mener, at de ikke-kommercielle risici er for store.

EU bør fortsat arbejde på at få udjævnet forskellene mellem tredjelandenes lovgivningsmæssige rammer og overveje, hvordan vi kan blive inddraget tilstrækkelig tidligt i udformningen af internationale aftaler om strategiske projekter for at sikre, at de er forenelige med EU-lovgivningen.

Disse spørgsmål bør også afspejles i EU's udenrigspolitiske instrumenter. Internationale aftaler kunne bruges til at bane vej for energiforbindelser til EU-markedet og for indsamling af oplysninger om den markedsmæssige og politiske udvikling i en tidlig fase. Internationale handelsaftaler kunne også bruges til at opstille klare vilkår for tredjelandes virksomheders adgang til EU-markedet og omvendt for EU-virksomheders adgang til tredjelandes markeder, samt til at fastlægge procedurer for tvistbilæggelse.

Bedre økonomiske og retlige rammer for EU's forbindelser med leverandør- og transitlande vil bidrage til mere stabile og forudsigelige investeringsvilkår for private investeringer i energiinfrastruktur.

¹⁶ Se den strategiske energiteknologiplan.

3.2. Et europæisk energinet uden huller

3.2.1. En sandt indre marked for energi

Når den tredje pakke vedrørende det indre marked for bliver gennemført, vil den styrke samarbejdet mellem transmissionssystemoperatørerne og mellem energimyndighederne og sætte dem i stand til at udpege, hvor der er behov for sammenkobling af net, på grundlag af en gennemskuelig, sammenhængende tiårig investeringsplan. I elsektoren er der allerede sket visse fremskridt, men i gassektoren må der sættes mere skub i planerne.

De europæiske net af transmissionssystemoperatører og Agenturet for Samarbejde mellem Energimyndigheder kunne udvide deres samarbejde til at omfatte andet end de nuværende konkurrencefremmende tiltag, f.eks. forsyningssikkerhed, forskning og innovation samt indsatsen for at nå 20-20-20-målene.

Samarbejdet mellem agenturet og de europæiske net af transmissionssystemoperatører skal medvirke til at sikre, at de eksisterende net udnyttes bedst muligt, ved at reducere tab i el-ledninger og stimulere mere effektive efterspørgselsmønstre. Det bør også fremme en mere fleksibel strategi for taksterne for ny netinfrastruktur (f.eks. for offshore-vindkraft og "intelligente" net). Desuden bør det bidrage til at overvinde andre hindringer for investeringer, f.eks. ved at sikre nationale transmissionssystemoperatører et rimeligt afkast af deres investeringer.

Ved koordineret planlægning må der tages hensyn til konsekvenserne af at integrere lokale "intelligente" net, og hvad dette betyder for ansvarsfordelingen mellem transmissionssystemoperatører (højspændingsnet) og distributionsnetoperatører (lavspændingsnet).

3.2.2. Regionale net

På EU's indre marked er regionale net (der går på tværs af grænserne og strækker sig over flere lande) vigtige for forsyningssikkerhed og -solidaritet og udgør et første skridt mod et fuldt sammenhængende indre energimarked.

Sammenkobling af net i gassektoren

Projektet vedrørende et nyt europæisk transmissionssystem (NETS), som en række transmissionssystemoperatører støtter, er et yderst lovende initiativ, der går ud på at samle gastransmissionssystemoperatørerne i hele Central- og Sydøsteuropa i ét net. Dette projekt kan danne grundlag for et regionalt gasmarked. En sådant marked vil - i modsætning til de enkelte nationale markeder - have et tilstrækkeligt omfang til at tiltrække nye investeringer og vil kunne reducere drifts- og investeringsomkostningerne væsentligt.

Endnu et fremadskuende initiativ, der også kan øge integrationen af netaktiver og netforvaltning, og som støttes af nogle af de større virksomheder i gassektoren, er ideen om én transmissionssystemoperatør for hele EU. Ideen går ud på gradvist at opbygge en uafhængig virksomhed til at forvalte et samlet gastransportnet i hele EU. Forudsat at en sådan gradvis forening af nettene tilrettelægges på en måde, der er forenelig med konkurrencelovgivningen, vil den øge incitamenterne for gasvirksomhederne til at investere i nye netprojekter.

Der er behov for særlige initiativer for at tilslutte de mere isolerede dele af EU til nettet og integrere nye energiformer i nettet. Følgende områder kunne prioriteres særlig højt på politisk plan: Østersøregionen, Middelhavsområdet og Sydøsteuropa.

3.2.3. *En ny strategi for netplanlægning*

Det Europæiske Råd har opfordret Kommissionen til at "fremlægge forslag, der sigter mod at strømline godkendelsesprocedurerne" for netprojekter¹⁷. På denne baggrund kunne højt prioriterede europæiske projekter indgå i de nationale strategiplaner sammen med myndighedernes og transmissionssystemoperatørernes fremtidige projekter. Medlemsstaterne ville så være nødt til at tage de nødvendige skridt til at sikre, at de fastlagte tidsplaner overholdes. Dette kunne blive en forudsætning for støtte fra TEN-E-programmet.

Mere ensartede procedurer og kriterier, herunder vejledende tidsplaner, ville gøre det nemmere at gennemføre strategiske projekter på tværs af grænserne. Da EU ikke har nogen specifik kompetence på dette område, må det overvejes nærmere, hvordan EU kan medvirke til at forenkle planlægningsprocedurerne for større grænseoverskridende energiprojekter.

Europa-Kommissionen bør fremme udveksling af oplysninger og bedste praksis på disse områder mellem medlemsstaterne. En række medlemsstater er i færd med at revurdere eller har revideret deres regler for planlægning for at sætte fart i vigtige infrastrukturprojekter.

EU's regler på miljøområdet bør fortolkes og anvendes korrekt, ud fra de retningslinjer, Kommissionen har udstukket. Overholdelse af EU's miljølovgivning og opfyldelse af de energipolitiske mål kan og bør gå hånd i hånd.

Ifølge EU-koordinatorernes erfaringer¹⁸ må der skabes mulighed for - inden for de eksisterende regler - at klage til de offentlige myndigheder, hvis et EU-relevant projekt støder på planlægningsmæssige forsinkelser. Hvis det ikke lykkes at finde en løsning på nationalt niveau, kunne Kommissionen eventuelt undersøge sagen nærmere eller udpege en mægler.

3.3. **TEN-E i forsynings sikkerhedens og -solidaritets tjeneste**

3.3.1. *Reviderede retningslinjer for TEN-E*

TEN-E-programmet skal gøres mere effektivt som redskab til at fremme vigtige EU-projekter, der tjener forsynings sikkerhed og konkurrenceevne samt miljø- og solidaritetsmål.

Alt afhængigt af reaktionerne på denne grøn bog kunne Kommissionen tænke sig at revidere retningslinjerne for TEN-E på følgende områder:

1) **Målene** for TEN-E bør baseres på EU's energipolitik (20-20-20-målene og de komplementære målsætninger om forsynings sikkerhed og -solidaritet samt bæredygtighed og konkurrenceevne).

2) **Anvendelsesområdet** for TEN-E bør omfatte hele energitransportnettet. Gastransmissionsnet, herunder terminaler til flydende naturgas og underjordiske oplagringsfaciliteter, og el-transmissionsnet skal fortsat stå i centrum for programmet. Det bør dog hurtigst muligt overvejes, om programmet skal udvides til at omfatte olierørledninger. Stigende mængder olietransport ad søvejen medfører alvorlige risici for forsynings- og søfartssikkerheden. Et internt arbejdsdokument fra Kommissionens arbejdsgrene om olieinfrastruktur¹⁹ ledsager denne grøn bog.

TEN-E kunne udvides til at omfatte transportinfrastruktur i forbindelse med ny teknologi, i første omgang til transport af CO₂ som led i CO₂-opsamling og -lagring. En anden mulighed

¹⁷ Formandskabets konklusioner fra Det Europæiske Råds møde den 8.-9. marts 2007.

¹⁸ Se DG TREN's netsted: http://ec.europa.eu/ten/energy/coordinators/index_en.htm

¹⁹ "Oil infrastructures: An assessment of the existing and planned oil infrastructures within and towards the EU" (Olieinfrastruktur: en vurdering af den eksisterende og planlagte olieinfrastruktur i og rettet mod EU), SEC(2008)2869 (ikke oversat til dansk).

er at tilpasse nettene til transport af biogas til kraftvarme eller af komprimeret naturgas til biler.

Programmet må også gøres mere fleksibelt i forhold til tendenser i netudviklingen, der påvirker både transmissions- og distributionsnet, blandt andet ved at indføre "intelligente" net.

3) **Planlægningen** af TEN-E bør være markedsorienteret, med en klar rolle for de europæiske net af transmissionssystemoperatører og Agenturet for Samarbejde mellem Energimyndigheder. EU bør spille en aktiv, fremmende og formidlende rolle.

4) Kommissionen foreslog i sin plan for hovedopgaverne i sammenkoblingen af forsyningsnet²⁰, at TEN-E koncentrerer sig om et begrænset antal strategiske projekter. Ifølge planen bør der kun være et lille **antal højt prioriterede projekter**, som omfatter grænseoverskridende projekter, projekter, der har til formål at forbinde isolerede medlemsstater med det europæiske net, og projekter, der kommer en række medlemsstater til gode (i praksis en sammenlægning af en række enkeltprojekter). De fem særlige indsatsområder, der udpeges i konklusionen nedenfor, er eksempler på højt prioriterede projekter, som et ajourført TEN-E kunne støtte.

TEN-E-projekterne kunne også indarbejdes i nationale infrastrukturplaner og, om relevant, i de særlige indsatsområder for Den Europæiske Investeringsbank eller Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling. De medlemsstater, der nyder godt af projekterne, må også forventes at yde et bidrag.

5) **Ledsageforanstaltningerne** bør udformes med henblik på formidling af oplysninger og udveksling af god praksis mellem projekterne og medlemsstaterne.

6) I særlige tilfælde, såsom storstilede nationale projekter eller projekter, der omfatter et tredjeland, kan der udnævnes en **europæisk koordinator**. Ved enhver ny udnævnelse bør der tages hensyn til de hidtidige erfaringer.

7) Spørgsmålet om **ressourcer** er vigtigt. Udgifterne til TEN-E har været mere eller mindre stabile, med et budget på 155 mio. EUR i perioden 2007-2013 (sammenlignet med 148 mio. EUR i perioden 2000-2006) til omkring 300 støtteberettigede projekter. Dette sætter en grænse for programmets virkning. Det kan diskuteres, om markedet vil foretage de nødvendige investeringer i offentlighedens interesse uden væsentlig offentlig støtte. EU bør søge at øge programmets gennemslagskraft med de eksisterende midler, men bør samtidig overveje, hvordan budgettet for TEN-E kan øges, ikke mindst for at fremme visse investeringer, der tjener ikke-kommercielle formål, såsom forsyningsikkerhed.

Hvad angår projekter uden for EU, må det undersøges, hvordan de eksisterende finansieringsinstrumenter kan udnyttes fuldt ud og i tæt sammenhæng med de interne instrumenter, herunder navnlig TEN-E. I fremtiden bør det overvejes, hvordan det nuværende TEN-E-program kan afløses af et nyt instrument, **EU-instrumentet for energiforsyningsikkerhed og -infrastruktur**, og hvordan dette instrument bedst kan samordnes med EU's eksterne finansieringsinstrumenter. Der indkaldes reaktioner på grønbogen vedrørende anvendelsesområdet for dette instrument samt hvordan det kan bidrage bedst muligt til at skabe sammenhæng mellem interne og eksterne udgifter.

²⁰ Plan for hovedopgaverne i sammenkoblingen af forsyningsnet, KOM(2006)846.

3.3.2. Andre muligheder for at styrke TEN-E

Den ikke-finansielle støtte må videreudvikles som et middel til at mobilisere støtte fra andre kilder, f.eks. kunne der indføres et anerkendt "EU"-mærke. TEN-E må også i højere grad udnyttes til at tiltrække midler fra andre finansieringskilder, især internationale finansieringsinstitutioner.

Der bør tilstræbes et **samspil** med aktiviteterne vedrørende andre EU-net, herunder telekommunikations-, transport- og miljøinfrastruktur (f.eks. ved at kombinere anlæg af elledninger og landtransportinfrastruktur såsom jernbaner og veje.)

Endnu et spørgsmål er, om EU bør tilbyde støtte til projekter, der påtager sig ekstra omkostninger ved at bidrage til **offentlige (ikke-kommercielle) mål**, f.eks. ved at levere overskydende gas- eller elkapacitet, der øger EU's forsyningssikkerhed, anlægge forbindelser, der integrerer ny elproduktion fra vedvarende energikilder i nettet, eller nedgrave kabler af hensyn til miljøet. Dette kunne vække forventning om, at ekstraomkostningerne godtgøres af EU, hvilket ikke er realistisk.

Forsyningssikkerhed: hvor hensynet til offentlighedens interesser kan berettige offentlig indgriben

Et godt eksempel på offentlig finansiering af en rørledning, der skulle øge forsyningssikkerheden i et tilfælde, hvor markedet ikke reagerede på behovet, er den tjekkiske beslutning om at anlægge IKL-olierørledningen (Ingolstadt-Kralupy-Litvínov) i 1990'erne for at etablere en vestlig forsyningsvej ved siden af den østlige. I dag driver Mero, et fuldt ud statsejet selskab, denne rørledning, og indtægterne bruges til at dække tilbagebetalingen af lån med renter. Denne rørledning har haft stor nytte siden juli 2008, da foretagender, der leverer russisk råolie via den østlige forsyningsvej, uforventet reducerede deres leverancer til de tjekkiske kunder.

Endnu en mulighed er at gå væk fra specifikke projekter og over til **generelle undersøgelser**, der går ud på at finde løsninger på de aktuelle udfordringer, som netudviklerne står over for, f.eks. de problemer, der er forbundet med tilslutning af offshore-vindkraft og solenergi i stor skala eller med brugen af "intelligente" net.

3.3.3. Koordinering mellem TEN-E og andre EU-finansieringsinstrumenter

Potentielle investorer i energinet må have adgang til et bredt udvalg af forskellige finansieringskilder. Derfor skal TEN-E afstemmes og koordineres fuldt ud med andre vigtige EU-programmer, der har betydning for udviklingen af infrastruktur, navnlig strukturfondene og samhørighedsfonden samt EU's FTU-rammeprogrammer. Som led i samhørighedspolitikken for eksempel investeres der 675 mio. EUR i TEN-E-projekter i perioden 2007-2013. Endnu et eksempel er det syvende FTU-rammeprogram, der investerer 100 mio. EUR i elnet i perioden 2007-2009. Resultaterne af disse investeringer skal formidles bredt og føre til yderligere forskning og demonstration samt markedsinvesteringer.

Mulighederne for øget koordinering mellem eksterne politiske instrumenter, såsom Det Europæiske Naboskabs- og Partnerskabsinstrument og TEN-E bør udforskes, især hvad angår infrastruktur i transitlande.

Den eksisterende koordinering mellem TEN-E og Den Europæiske Investeringsbank og Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling må udbygges på alle niveauer. En sammenkædning mellem støtte fra TEN-E og Den Europæiske Investeringsbanks tiltag kunne overvejes. Endvidere kunne man forestille sig en fond under Den Europæiske

Investeringsbanks ledelse, der stiller egenkapital, kvasi-egenkapital, garantier og lignende finansieringsinstrumenter til rådighed for enkeltprojekter.

Endnu en potentiel partner er Verdensbankens "Accelerated Programmatic Loan", der stiller midler til rådighed for reformprogrammer i godkendte lande.

4. KONKLUSION

Som det påpeges i Kommissionens anden strategiske energiredegørelse²¹ og underbygges i denne grønbog, vil EU ikke kunne nå sine klima- og energipolitiske mål uden nye og forbedrede net. Energinettene må have en mere fremtrædende plads i udviklingen og gennemførelsen af energipolitikken. Samtidig må planlægningen af energinettene koordineres bedre på politisk plan.

Støttet af den tredje energipakke, der nu er til behandling, skal det indre marked for energi være hoveddrivkraften for investeringer i energinettene, men EU skal også spille en aktivt formidlende rolle i projekter af klar betydning for Europas energiforsyningsikkerhed, herunder også internationale projekter.

EU's vigtigste instrument for udviklingen af de europæiske energinet, TEN-E, blev ikke udformet med det formål at løfte de udfordringer på energiområdet, vi står over for i dag, og programmet er ikke ordentligt afstemt efter den nye energipolitik for Europa. Det savner også sammenhæng med udviklingen på det indre marked og andre områder, f.eks. politikkerne for forskning og tredjelande. Desuden er budgettet helt utilstrækkeligt.

EU må udvikle en ny strategisk tilgang, der integrerer de disponible instrumenter. Der må derfor lægges op til overvejelser om, hvordan det eksisterende TEN-E-program kan afløses af et nyt instrument, EU-instrumentet for energiforsyningsikkerhed og -infrastruktur, med følgende mulige mål: i) at gennemføre det indre energimarked, ii) at sørge for, at nettet udvikles, for at EU's mål for vedvarende energi kan nås, og iii) at garantere EU's energiforsyningsikkerhed gennem bistand til vigtige infrastrukturprojekter i og uden for EU.

Som led i denne strategi har Kommissionen udpeget følgende projekter, der beskrives i den anden strategiske energiredegørelse, *EU-handlingsplan for energiforsyningsikkerhed og -solidaritet*:

- **En sammenkoblingsplan for Østersølandene:** Sammenkobling af de tilbageværende isolerede energimarkeder i Europa er en opgave, som må prioriteres højt. Som Det Europæiske Råd klart har anerkendt i sine konklusioner af mødet den 16. oktober 2008, er det nødvendigt at sammenkoble nettene i Østersølandene for at øge forsyningsikkerheden for alle landene omkring Østersøen samt den videre forsyningsikkerhed og -solidaritet i EU. Sammen med de berørte medlemsstater vil Kommissionen udarbejde denne plan som et led i en regional strategi for Østersøen, der omfatter gas, elektricitet (herunder offshore-vindkraft og eventuelt tidevandsenergi) og oplagring. Planen vil samle de eksisterende projekter i et sammenhængende system til gavn for hele regionen. Ved udarbejdelsen af planen skal der tages behørigt hensyn til effektiv udvikling af markedet og det bidrag, som energieffektivitet og vedvarende energikilder kan give til at øge forsyningsikkerheden.
- **En ny sydlig gaskorridor:** Eftersom der er stor sandsynlighed for, at området omkring Det Kaspiske Hav og Mellemøsten vil få en øget rolle i gasforsyningen fremover, og det er nødvendigt at undgå at øge de allerede høje risici, der er forbundet med søtransport af olie

²¹ Se fodnote 13.

og flydende naturgas, forekommer en sydlig gaskorridor mere nødvendig end nogensinde før. Kommissionen vil samarbejde med de berørte lande for senest inden for et år at sikre faste tilsagn om anlæg af Nabucco-rørledningen. Muligheden for en mekanisme med blokinkøb af kaspisk gas under fuld overholdelse af konkurrencereglerne vil blive undersøgt. Det skal aftales med Tyrkiet at føre gasrørledninger gennem landet på en måde, som både tilgodeser EU-rettens grundprincipper og Tyrkiets legitime ønsker om at sikre sin egen energiforsyning.

- **Flydende naturgas (LNG):** Flydende naturgas bidrager til forsynings sikkerheden ved, at gasmarkedet i højere grad bliver et globalt marked for flydende brændsel, der er sammenligneligt med oliemarkedet. Alle medlemsstaterne bør have tilstrækkelig LNG-kapacitet, bestående af LNG-terminaler og forgasningsanlæg om bord på skibe i EU, til rådighed enten direkte eller gennem andre medlemsstater i kraft af en solidaritetsordning. Der kan også blive tale om at involvere Energifællesskabet, med mulighed for at udvide nettet til Adriaterhavskysten. Der skal anlægges tilstrækkelig **gasoplagringskapacitet**.
- **Middelhavsenergiring:** Nettet i Middelhavsområdet og Afrika, både til fossilt brændsel og vedvarende energi, må også sammenkobles bedre. En middelhavsenergiring vil sætte Europa og Nordafrika i stand til at udnytte de tilstedeværende naturressourcer bedre. Dette initiativ tager udgangspunkt i det forslag, der er fremsat som led i samarbejdet under Middelhavsunionen/Barcelonaprocessen, om et middelhavsnet, der fører elektricitet fra solenergi (solcelleanlæg og fokuserende solfangere) samt vindkraft videre ind i EU. Sammenkobling med det europæiske fastland vil også øge energisikkerheden væsentligt i de mest isolerede lande.
- Udviklingen af **nord-syd-forbindelser mellem gas- og elnettene i Central- og Sydøsteuropa** skal prioriteres højt, især på grundlag af initiativet vedrørende et nyt europæisk transmissionssystem (NETS), der går ud på at etablere en fælles systemoperatør for gastransmission²², energifællesskabets gasring, de højt prioriterede forbindelser, der blev udpeget på energifællesskabets ministermøde i december 2007²³, og den paneuropæiske olierørledning²⁴. Ifølge den nye pakke om det indre energimarked skal der udarbejdes en løbende tiårig netudviklingsplan, hvori der redegøres for manglende forbindelsesled og de foranstaltninger, der kræves for at færdiggøre dem.
- Der bør udarbejdes en **plan for et Nordsønet**, der skal sammenkoble de nationale elnet i Nordvesteuropa og tilslutte de mange planlagte havvindmølleprojekter. Planen bør sammen med Middelhavsringen og sammenkoblingsplanen for Østersølandene blive en af hjørnestenene i et fremtidigt europæisk supernet.

Kommissionen indkalder reaktioner på denne grønne bog, der kan struktureres på grundlag af følgende **spørgsmål**:

Netpolitikken

- 1) Hvad er efter din opfattelse de største hindringer for udviklingen af et europæisk el- og gasnet? I hvor vid udstrækning kan problemerne løses på nationalt/regionalt plan, og hvornår bør EU gribe ind?

²² www.molgroup.hu/en/press_centre/press_releases/european_energy_infrastructure__ndash__nets_project/

²³ www.energy-community.org/

²⁴ www.ens-newswire.com/ens/apr2007/2007-04-03-03.asp

- 2) Under hvilke omstændigheder er det rimeligt, at EU griber ind i lokale tvister om planlægning af energiinfrastruktur? Hvad bør EU gøre under disse omstændigheder?
- 3) Er der behov for en mere målrettet og struktureret strategi for forskning og demonstration vedrørende europæiske net? Hvordan bør en sådan strategi se ud?
- 4) Hvad er efter din opfattelse EU's vigtigste rolle i forbindelse med udviklingen af nettet?
- 5) Bør EU være mere involveret i fremme af infrastrukturprojekter i tredjelande? I givet fald, på hvilken måde?

TEN-E

- 6) Hvilken form for støtte bør EU yde til dem, der udvikler nye energinet, for at de begrænsede ressourcer får størst muligt effekt? Er den fremgangsmåde, der følges med TEN-E, stadig relevant? Hvordan kan EU medvirke til at forbedre investeringsvilkårene?
- 7) Hvordan kan EU i forbindelse med den foreslåede revision af retningslinjerne for TEN-E gøre TEN-E-politikken mere målrettet, effektiv og virkningsfuld inden for de eksisterende budgetrammer?
- 8) Bør TEN-E udvides til at omfatte olieinfrastruktur? Bør programmet også udvides til at omfatte nye net til CO₂, biogas eller andre net?
- 9) Har du nogen mening om eller forslag til nye højt prioriterede projekter, som EU bør støtte?
- 10) Vil det give TEN-E og EU's indsats på energiområdet større gennemslagskraft og synliggøre indsatsen bedre, hvis programmet omdannes til et operationelt instrument for forsyningssikkerhed og -solidaritet?
- 11) Hvilke tiltag ud over dem, der er nævnt i grønbogen, kan bidrage til at sikre EU en bæredygtig infrastruktur?

Yderligere oplysninger findes på adressen: http://ec.europa.eu/energy/index_en.html

Reaktioner på grønbogen bedes indsendt senest den 31. marts 2009 til Europa-Kommissionen på følgende adresse:

Christine Jenkins

Europa-Kommissionen

Generaldirektoratet for Energi og Transport

DM 24 – 6/127

1049 Bruxelles/Brussel

Belgien